

*Н.Ю. Захарова к.е.н., доцент
кафедри фінанси, банківська справа та страхування
Н.М. Рубцова к.е.н., доцент
кафедри фінанси, банківська справа та страхування
Таврійський державний агротехнологічний університет*

ПЕРЕДУМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Розглянуто основні передумови забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств через призму їх фінансового забезпечення на основі досягнених результатів останніх років. Окреслені загрози щодо оцінки фактичної прибутковості ведення аграрного бізнесу. Проведений аналіз показників фінансової стійкості, платоспроможності і ліквідності та окреслено фактори, що зумовлюють їх рівень у аграрній сфері. Обґрунтована необхідність формування системи управління фінансовою безпекою аграрних підприємств.

Ключові слова: фінансова безпека підприємства, рівень прибутковості, інвестиції, кредитування, рівень інфляції, фінансова стійкість, ліквідність.

JEL classification G22, Q 14

*NY Zakharova, PhD, Associate Professor of
Department of finance, banking and insurance
NM Rubtsova, PhD, Associate Professor of
Department of finance, banking and insurance
Tavria State Agrotechnological University.*

BACKGROUND OF ENSURING OF AGRICULTURAL ENTERPRISES FINANCIAL SECURITY

Abstract. The author argues that financial support for enterprises of agrarian sphere is largely due to the level of profitability of each of them, the ability to attract bank loans, investment resources, the level of government support, and together these factors significantly affect the financial security of the entity. The article proves that the agrarian sector of Ukraine marked the highest stability under economic crisis of recent years. This is confirmed by statistical data on increasing the profitability of the industry, increase in the share of agriculture in GDP of Ukraine and the share of agricultural exports in its total volume, and increases the amount of capital investment. The most profitable agricultural products and prospects of further expansion of production have been established. On the other hand, critical assessment of the formation of profitability against the backdrop of a massive increase in costs in an inflationary environment, allowing for the organization of agricultural production has been carried out. In this case the problem of financial security has been considered expanded reproduction at the level of individual enterprises as the basis of its financial security. This article presents the evaluation of financial stability, solvency and liquidity of agricultural enterprises of Ukraine and outlines the factors that contribute to their level in the agricultural sector. Difficulties on the possibilities of assessing the level of financial security based on indicators of financial condition have been found. The necessity of establishing efficient management of the agricultural enterprises financial security that would allow timely detect and prevent internal and external threats on the basis of objective and comprehensive assessment of the level of financial security, to protect its financial interests and become a prerequisite for further effective development has been proved.

Keywords: financial security of enterprise, profitability, investments, credit, level of inflation, financial stability, liquidity.

Постановка проблеми. Фінансове забезпечення підприємств аграрної сфери великою мірою зумовлено рівнем прибутковості кожного з них, можли-

вістю залучення банківських кредитів, інвестиційних ресурсів, рівнем державної підтримки, а у сукупності ці фактори значною мірою впливають на фінансову безпеку суб'єкта господарювання. Остання є визначальною умовою розвитку сільського господарства як основи сталого рівня національної безпеки, стабільності діяльності окремих підприємств аграрної сфери, забезпечення зростання темпів їх розвитку та підвищення ефективності господарювання. Це потребує формування стратегії та дієвого механізму управління фінансовою безпекою підприємства, що дозволить своєчасно відслідкувати й нейтралізувати певні ризики та загрози й сприятиме підвищенню фінансової стійкості, платоспроможності і ліквідності, прибутковості, посиленню ділової активності, покращенню майнового стану, загальному зміцненню фінансових можливостей аграрних товаровиробників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних і практичних питань щодо формування системи фінансової безпеки суб'єктів господарювання реального сектору економіки, присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Е. Альтмана, О.І. Барановського, В. Бівера, М.Д. Білик, І.О. Бланка, О.Д. Василика, О.С. Власюк, З.В. Герасимчук, К.С. Горячевої, А.О. Єпіфанова, М.М. Єрмошенка, Т.І. Єфименко, Я.А. Жаліло, Г.В. Задорожного, І.М. Камінської, Л.А. Костирко, В.І. Мунтіян, О. Л. Пластуна, О.О. Терещенко, В.В. Шеремет, В.Т. Шлемко та ін. Не дивлячись на високу актуальність цих питань в умовах невизначеності, особливості забезпечення фінансової безпеки підприємств аграрної сфери висвітлені недостатньо. Зокрема, це стосується комплексної оцінки її рівня та прогнозування кризових явищ з урахуванням специфіки галузі, виявлення передумов та вибору методів забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств.

Мета роботи. Метою статті є виявлення передумов та окреслення шляхів забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств у сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. У кризових умовах господарювання останніх років найбільшою стабільністю відзначився аграрний сектор економі-

ки. Не дивлячись на ризикованість галузі внаслідок прямої залежності від природно-кліматичних умов, у 2015 році її фінансовий результат до оподаткування досяг 102,3 млрд. грн., тоді як у промисловості він зберіг від'ємне значення й склав 179,1 млрд. грн. Цю думку підтверджує зростання частки сільського, лісового і рибного господарства у ВВП України, яка збільшилася до 12,1%. Для порівняння у попередньому році вона складала 10,2%, а у 2010 році лише 7,4%. Крім того, за даними Державної служби статистики України, експорт сільсько-господарської продукції у 2015 році склав 14,7 млрд. дол. США., що становить більше 42% загального експорту України.

Відносна стабільність галузі стала передумовою нарощення обсягу капітальних інвестицій. Так, у 2015 році їх обсяг склав 29310 млн. грн., що на 59,4% більше ніж у попередньому році й у 2,6 рази перевищило розмір капітальних інвестицій 2010 року. Ця тенденція збереглася й у наступному році (рис. 1). За перше півріччя 2016 року обсяг капітальних інвестицій у сільське господарство України зріс до 17 млрд. грн., що на 73,8% перевищує аналогічні показники 2015 року. Характерно, що за даний період обсяги інвестицій в аграрний сектор стали найбільшими серед інших видів економічної діяльності в Україні [1]. М. Кісіль стверджує, що значний приріст капітальних інвестицій у сільське господарство на початку 2016 року забезпечувався за рахунок власних і залучених коштів вітчизняних інвесторів, насамперед, великих агроформувань. Очікується, що загальна сума капітальних інвестицій у сільське господарство за 2016 рік складе не менше 44 млрд. грн. [2]

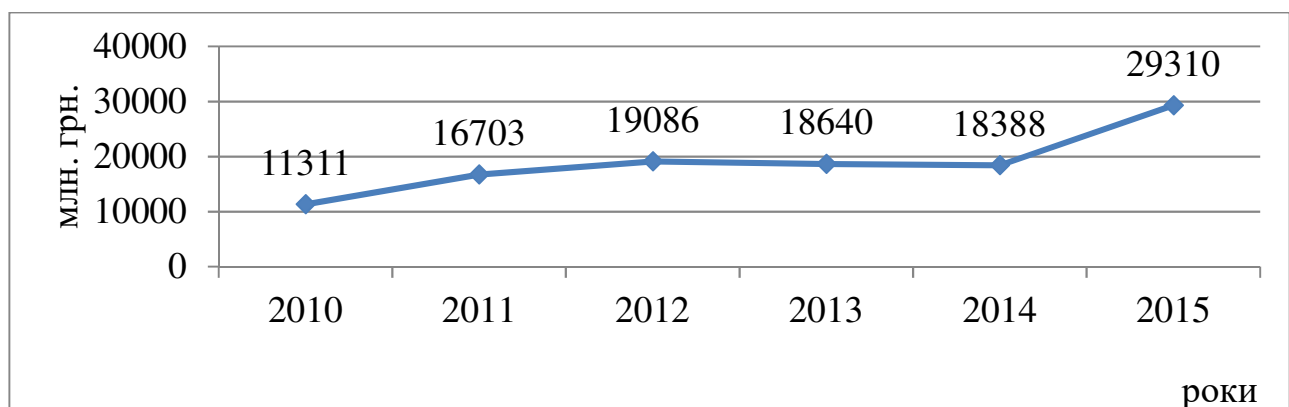

Рис. 1 Динаміка капітальних інвестицій у сільське господарство

Джерело: сформовано за [1].

Слід відзначити, що зростання обсягу капітальних інвестицій є позитивною тенденцією, що свідчить про привабливість сільськогосподарського виробництва навіть у кризових умовах господарювання. Однак, враховуючи високий рівень зносу основних засобів, який у 2015 році в цілому по Україні склав 38,6%, аграрні товаровиробники потребують набагато більше коштів, ніж інвестується наразі.

Відзначимо, що кризові умови спричинили зменшення можливостей доступу аграріїв до кредитних ресурсів, що впливає на їх фінансове забезпечення й дестабілізує фінансовий стан, а отже порушує фінансову безпеку сільськогосподарських підприємств. За оцінками експертів частка банківського кредитування займає менше 20% оборотних коштів підприємств аграрного сектору, в той час як часовий розрив між періодами вкладення й надходження коштів потребує розширення можливостей своєчасного доступу до кредитних ресурсів. Ставка за кредитами для сільськогосподарських підприємств коливається близько 22% і перевищує середню відсоткову ставку за кредитами по економіці в цілому. При цьому обсяги коштів на здешевлення кредитів для аграріїв шляхом фінансової підтримки з бюджету майже не змінюються і в 2015 році склали 290,6 млн грн. Таким чином, фінансування поточної діяльності підприємств здебільшого здійснюється шляхом самофінансування, рівень якого напряму залежить від прибутковості господарювання.

Загалом чистий прибуток підприємств сільськогосподарської галузі збільшився з 2010 року у 5,9 рази і в 2015 році досяг 102279 млн. грн., при цьому питома вага підприємств, що отримали прибуток зріс з 69,6% до 88,9%. В свою чергу рентабельність всієї діяльності збільшилася з 17,5% у 2010 році до 30,5% у 2015 році. Незважаючи на такі позитивні зміни, рівень цього показника залишається недостатнім для забезпечення стабільного розвитку сільськогосподарських підприємств за рахунок власних джерел фінансування. Це пояснюється тим, що за думкою багатьох науковців, в якості бази порівняння при розрахунку досліджуваного показника, слід застосовувати величину основного і оборотного капіталу з урахуванням вартості землі, що призводить до суттєвого його

зниження. Зазначимо, що за даними Інституту аграрної економіки НААН для успішного виконання своєї системоутворюючої функції, при середньому рівні господарювання рентабельність повинна знаходитися в інтервалі 27-30%. Отже, на нашу думку про досягнення достатнього рівня фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств шляхом забезпечення ними високого рівня прибутковості, стверджувати зарано.

Для сільськогосподарських підприємств основою отримання прибутку є операційна діяльність, оцінка якої показала, що спостерігається підвищення ефективності її здійснення. Так, рівень рентабельності операційної діяльності підприємств галузі сільського господарства зріс з 24,5% у 2010 році до 43,1% у 2015 році. Основна операційна діяльність підприємств аграрної галузі перш за все передбачає виробництво і реалізацію сільськогосподарської продукції.

Характеризуючи рентабельність виробництва окремих видів продукції слід відзначити, що найвищим її рівнем відзначається виробництво соняшника, яка у 2015 році досягла 78,4% (табл. 1). В гонитві за значними прибутками сільськогосподарські товаровиробники порушують базові основи ведення аграрної діяльності, розширюючи площі посівів соняшнику у сівозмінах до 22-36 % і більше (за науково обґрунтованих 10,0-12,5 %). Допустимі нормативи періодичності вирощування культури на одному і тому самому полі становлять не менше семи років. Таке інтенсивне виснаження сільськогосподарських угідь, в подальшому негативно впливатиме на ефективність діяльності аграрних підприємств, порушуючи рівень фінансової безпеки кожного з них й продовольчої безпеки держави вцілому.

Таблиця 1

Рентабельність основних видів сільськогосподарської продукції підприємств України, %

Види продукції	Роки						2015 р. до 2010 р. (+, -)
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Рослинництво							
Зернові та зернобобові	13,9	26,1	15,2	1,5	25,8	42,6	28,7
Насіння соняшника	64,7	57,0	45,8	28,5	36,5	78,4	13,7

Овочі	8,1	8,4	-2,4	4,9	14,1	32,0	23,9
Цукровий буряк	16,7	36,5	15,7	2,7	17,9	27,7	11,0
Картопля	62,1	17,7	-21,5	23,0	9,2	24,6	-37,5
Плоди	14,9	17,9	8,8	154,7	68,2	58,3	43,4
Тваринництво							
Молоко	17,8	18,5	2,3	13,6	11,1	12,7	-5,1
М'ясо ВРХ	-35,9	-24,8	-29,5	-43,3	-35,9	-16,9	19,0
М'ясо свиней	-7,8	-3,7	2,0	0,2	5,6	12,6	20,4
М'ясо птиці	-4,4	-16,8	-7,2	-10,0	-15,4	-5,4	-1,0
Яйця курячі	18,6	38,8	52,6	47,6	58,8	60,9	42,3

Джерело: сформовано за [3].

Стосовно продукції тваринництва слід відзначити, що виробництво переважної її частини є збитковим. Виключення становить виробництво яєць курячих і молока, рентабельність яких у 2015 році склала відповідно 60,9% та 12,7% (табл. 1).

Важливо відзначити, що такі зміни відбувалися на тлі масштабного підвищення витрат на виробництво сільськогосподарської продукції. Загальна їх сума по сільському господарству збільшилася з 75009,6 млн. грн. у 2010 році до 208157,4 млн. грн. у 2015 році, тобто у 2,8 рази. Безумовно дестабілізуючим фактором в цьому сенсі став обвал гривні. Так, з 2010 року середньорічний офіційний курс гривні за 100 дол. США зріс у 2,8 рази і в 2015 році склав 2184,47 грн. Негативна тенденція продовжилася і в наступному році, коли він досяг 2555,13 грн.

Статистика зростання виробничих витрат в аграрному секторі економіки підтверджується показником сукупного індексу витрат. За даними Державної служби статистики України, рівень сукупного індексу витрат на виробництво сільськогосподарської продукції у 2015 році сягнув 150,9%, в тому числі продукції рослинництва - 146,7 %, тваринництва - 159,8 %, а індекс цін реалізації продукції сільськогосподарськими підприємствами - 154,5 (рис. 2).

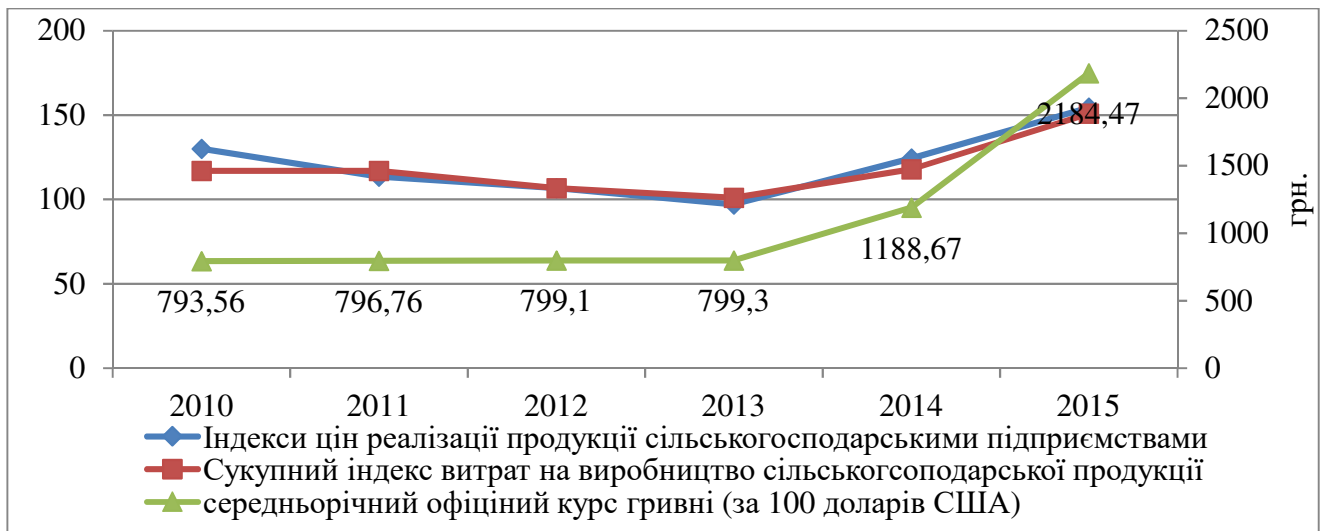

Рис. 2 Динаміка індексу цін реалізації продукції сільськогосподарськими підприємствами, сукупного індексу витрат на виробництво і середньорічного курсу валют

Джерело: сформовано за [3].

Одним із негативних наслідків такої ситуації є вплив інфляції на рівень прибутковості аграрного виробництва. Розрив між періодом отримання доходів від реалізації продукції та наступним вкладенням коштів у посівну при суттєвому зростанні витрат на її проведення, унеможлиблюють фінансування інших напрямків діяльності, здійснення інвестицій та інновацій. Отже, під сумнів ставиться рівень фактичної прибутковості ведення аграрного бізнесу.

Отже, проблема фінансового забезпечення розширеного відтворення на рівні окремого підприємства залишається на сьогоднішній день ключовою у забезпеченні його фінансової безпеки й полягає не у відсутності фінансових ресурсів взагалі, а в можливостях доступу до них та формах і методах їх розподілу між галузями економіки й господарюючими суб'єктами.

Фінансова безпека може бути охарактеризована за допомогою комплексу кількісних і якісних параметрів фінансового стану, що відбивають рівень захищеності підприємств від внутрішніх і зовнішніх загроз [5]. Вочевидь, якість фінансового управління буде залежати від об'єктивної і своєчасної оцінки фінансового стану, що є передумовою прийняття ефективних рішень.

Істотне значення серед показників оцінки фінансового стану мають показники фінансової стійкості, платоспроможності і ліквідності.

Таблиця 2

Динаміка показників фінансової стійкості, платоспроможності і ліквідності сільськогосподарських підприємств України (на кінець року)

Показники	Роки				2015 р. до 2012 р. (+, -)
	2012	2013	2014	2015	
Коефіцієнт автономії	0,54	0,50	0,42	0,40	-0,14
Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів	1,15	1,00	0,72	0,67	-0,48
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,66	0,64	0,58	0,50	-0,16
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,47	0,42	0,39	0,33	-0,14
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,55	0,52	0,63	0,63	0,08
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами запасів	1,35	1,22	1,23	1,50	0,15
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,11	0,10	0,07	0,05	-0,06
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,03	0,97	0,99	1,05	0,02
Коефіцієнт покриття	1,88	1,72	1,64	1,50	-0,38

Джерело: розраховано за [4]

На основі проведених розрахунків можна стверджувати про підвищення рівня залежності сільськогосподарських підприємств від зовнішніх джерел фінансування. Про це свідчить зниження коефіцієнта фінансової незалежності (автономії), який показує частку майна підприємств, що фінансується за рахунок власних коштів та коефіцієнта фінансування, який показує скільки гривень власного капіталу припадає на гривню позикового капіталу. В свою чергу зниження коефіцієнта забезпечення оборотних активів власними оборотними коштами свідчить про скорочення абсолютної можливості перетворення активів у ліквідні кошти.

На цьому фоні також відбулося зниження показників абсолютної ліквідності та коефіцієнта покриття, що також негативним чином впливає на рівень платоспроможності аграрних підприємств. Це пов'язано в першу чергу із незначною часткою грошових коштів і поточних фінансових інвестицій у структурі оборотних активів, яка у 2015 році склала лише 3,5%. Однак, необхідно

відмітити, що скорочення частки запасів у структурі оборотних активів сільськогосподарських підприємств з 34,6% у 2012 році до 22,3% у 2015 році й відповідне зростання питомої ваги дебіторської заборгованості з 48,8 до 66,6% привело до незначного зростання коефіцієнта швидкої ліквідності. Таким чином, сільськогосподарські підприємства мали можливість погасити поточні зобов'язання за рахунок грошових коштів, поточних фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості. Отже, для досягнення відповідного рівня ліквідності, слід забезпечити своєчасну трансформацію цієї заборгованості у грошові кошти. Стосовно коефіцієнта покриття, слід відзначити, що характеризувати його рівень доцільно лише шляхом порівняння із нормативним значенням [6].

Однак, порівняти отримані дані з нормативними значеннями досить складно у зв'язку з відсутністю єдиних нормативів фінансових показників для підприємств аграрної сфери. Відомі методики різних державних інституцій, а саме Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки, Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, Методичні рекомендації щодо підготовки аудиторського висновку при перевірці відкритих акціонерних товариств та підприємств - емітентів облігацій (крім комерційних банків), Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації містять нормативні значення для підприємств не враховуючи їх галузеву приналежність. Окрім того нормативні значення коефіцієнтів, які закріплені у наведених методиках, не відповідають одне одному.

Серед розробок науковців, які пропонують нормативні значення саме для підприємств аграрної галузі, також немає однастайності. Особливо це стосується показників ліквідності. Наприклад, ряд науковців пропонує встановлювати значення коефіцієнта покриття в залежності від сезонної потреби аграрних підприємств у грошових коштах та строків погашення зобов'язань у межах 1,1-2,5 (табл. 3).

Нормативні значення фінансових коефіцієнтів для сільськогосподарських підприємств

Показники	О.І. Гуроров, К.М. Крамаренко [7, с.69]	Євась Т.В. [8, с.]	Гангал Л.С. [9, с.60]	Злотнікова Є.М. [10, с.40]	Журавська А.Р. [11, с. 358]
Коефіцієнт автономії	-	>0,6	>0,5	>0,5	>0,5
Коефіцієнт фінансової стійкості	-	-	>0,75	-	0,6-0,7
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	$\geq 0,1$	-	>0,1	>0,1	-
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0	-	0,3-0,5	незначне збільшення	-
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,2$	>0,2	-	0,2-0,35	0,2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\geq 0,6-0,8$	>0,5	-	0,6-0,8	0,8
Коефіцієнт покриття	$\geq 2-2,5$	>1	>1,1	1,5	2

Таким чином, однозначно охарактеризувати рівень фінансової безпеки на основі показників фінансового стану не можна. При суттєвому зростанні прибутковості діяльності сільськогосподарських підприємств спостерігається деяке погіршення показників фінансової стійкості, платоспроможності і ліквідності. Це свідчить про внутрішню дестабілізацію фінансової діяльності аграріїв і необхідність врахування комплексу чинників при оцінці як фінансової безпеки підприємств, так і можливостей їх подальшого розвитку.

Висновки. Загалом можна виділити три зовнішніх джерела загрози функціонуванню підприємств аграрної галузі та їх фінансовій безпеці: кризові явища у світовій економіці, недосконала економічна політика держави, дії інших господарюючих суб'єктів. З боку держави необхідним вбачається активізувати процеси щодо забезпечення стабільних економічних умов для здійснення відтворювальних процесів у сільськогосподарському виробництві й розвитку аграрного ринку шляхом ефективної науково-технологічної, бюджетної, податкової, інвестиційної та фінансово-кредитної політики. З боку підприємств в першу чергу необхідно сконцентрувати зусилля на формуванні дієвого механізму уп-

равління його фінансовою безпекою з метою протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам. Серед іншого він повинен бути спрямований на підвищення прибутковості господарювання, ефективний пошук фінансових ресурсів в необхідних для нормального функціонування обсягах, оптимізацію структури активів, капіталу та грошових потоків, зменшення рівня фінансових ризиків тощо.

Список літератури:

1. Сільське господарство України: стат. збірник [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Кісіль М.І. Наукові дослідження інвестиційних проблем в аграрному секторі економіки / М. І. Кісіль // Економіка АПК. - 2016. - № 6. - С. 84-96.
3. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2015 рік: стат. збірник [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Діяльність суб'єктів господарювання за 2015 рік: стат. збірник [Електронний ресурс] / За редакцією М. С. Кузнецової - Режим доступу: / <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Сорокіна О.Н. Сушностные характеристики финансовой безопасности предприятия / О.Н. Сорокіна // Альманах современной науки и образования. – 2011. - № 6 (49). - С. 224-225.
6. Каранина Е.В. Финансовая безопасность (на уровне государства, региона, организации, личности) / Е.В. Каранина. – Монография. – Киров: ФГБОУ ВО «ВятГУ», 2015. – 239 с.
7. Гуторов О.І. Оцінка інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств / Гуторов О.І., Крамаренко К.М. / Економіка АПК. - 2009. - №10. - С. 69-73.
8. Євась Т.В. Оцінка фінансово-майнового стану сільськогосподарського підприємства / Т.В. Євась // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2013. - № 4 (40). – С. 71-76.
9. Гангал Л. С. Аналіз фінансового стану аграрних підприємств різних організаційно-правових форм та шляхи його поліпшення / Л. С. Гангал // Інноваційна економіка. – 2014. – № 2. – С. 58–70.
10. Злотнікова Є.М. Оцінка фінансового стану та ймовірності банкрутства сільськогосподарських підприємств / Є.М. Злотнікова // Вісник Запорізь. нац. ун-ту : зб. наук. пр. екон. науки. – Запоріжжя : Запорізь. нац. ун-т, 2011. – № 2. – С. 39-45.
11. Журавська А.Р. Діагностика фінансового стану сільськогосподарських підприємств: проблеми та перспективи удосконалення / А.Р. Журавська // Вісник ЖНАЕУ – 2012. – №2. Т.2. – С. 357-365.

References

1. Silske gospodarstvo Ukrayini: stat. zbirnik [Agriculture of Ukraine: stat. collection].- <http://www.ukrstat.gov.ua>. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian]
2. Kisil, M.I. (2016) Naukovi doslidzhennya investitsiynih problem v agrarnomu sektori ekonomiki [Scientific researches of investment problems in the agrarian sector of economy]. Economy of APK, 6, 84-96 [in Ukrainian]
3. Osnovni ekonomichni pokazniki virobnitstva produktsiyi silskogo gospodarstva v silskogospodarskih pidpriemstvah za 2015 rik: : stat. zbirnik [Basic economic indicators of production of goods of agriculture are in agricultural enterprises for 2015: stat. collection] <http://www.ukrstat.gov.ua>. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian]
4. Kuznecovoy, M.S. Diyalnist sub'ektiv gospodaryuvannya za 2015 rik: stat. zbirnik [Activity of subjects of menage is for 2015: stat. collection] <http://www.ukrstat.gov.ua>. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian]
5. Sorokina, O.N. (2011) Suschnostnye harakteristiki of finansovoy bezopasnosti predpriyatiya [Essence descriptions of financial safety of enterprise] Almanac of modern science and education, 6 (49), 224-225. [in Russian]
6. Karanina, E.V. (2015) Finansovaya bezopasnost (na urovne gosudarstva, regiona, organizatsii, lichnosti) [Financial safety (at the level of the state, region, organization, personality)]. Kirov: FGBOU In «VYATGU» [in Russian]
7. Gutorov, O.I. Kramarenko, K.M. (2009) Otsinka investitsiynoyi privablivosti silskogospodarskih pidpriemstv [Estimation of investment attractiveness of agricultural enterprises]. Economy of APK, 10, 69-73. [in Ukrainian]
8. Evas, T.V. (2013) Otsinka finansovo-maynovogo stanu silskogospodarskogo pidpriemstva [Estimation financially property to the state of agricultural enterprise]. The Regional business-economy and management, 4 (40), 71-76. [in Ukrainian]
9. Gangal, L. S. (2014) Analiz finansovogo stanu agrarnih pidpriemstv riznih organizatsiyno-pravovih form ta shlyahi yogo polipshennya [Analiz the financial state of agrarian enterprises of different legal forms and ways of his improvement] The Innovative economy, 2, 58–70 [in Ukrainian]
10. Zlotnikova, E.M. (2011) Otsinka finansovogo stanu ta ymovirnosti bankrutstva silskogospodarskih pidpriemstv [Estimation of the financial state and probability of bankruptcy of agricultural enterprises] Visnik ZNTU, 2, 39-45 [in Ukrainian]
11. Zhuravska, A.R. (2012) Diagnostika finansovogo stanu silskogospodarskih pidpriemstv: problemi ta perspektivi udoskonalennya [Diagnostics of the financial state of agricultural enterprises: problems and prospects of improvement] Journal of ZhNAEU, no. 2., V.2, 357-365 [in Ukrainian].